

УДК 028(4)

Безручко О.В. – пошукувач КНУКіМ

ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ І РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ ДІТЕЙ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

У час глобалізації неможливо зберегти свою культуру, допомогти молодому поколінню навчитись жити без книги і читання. Міжнародна організація з економічного співробітництва і розвитку визначає читання як «розуміння, використання і роздуми на основі написаного тексту з тим, щоб досягти певної мети, розвивати свої знання і потенціал, брати участь в житті суспільства». Читання є однією з цілей освіти у XXI ст., задекларованих ЮНЕСКО, базовим компонентом виховання, навчання і розвитку культури.

У 80-х рр. XX ст. у країнах Західної Європи обсяги читання, як основного джерела інформації, почали різко скорочуватися (із середини 1990-х ця тенденція поширилася на українське суспільство).

Стурбована складною та неоднозначною ситуацією у сфері читання, міжнародна спільнота виявляла ініціативу щодо пошуку шляхів її покращення. У багатьох країнах світу було розроблено національні програми підтримки книги, утворено спеціальні інституції, діяльність яких спрямована на розв'язання проблем читання. Вони передбачали вивчення основних тенденцій у сфері читання, розробку системи заходів, які впливають на читацьку активність, фіксацію «нових» груп читачів, формування читацької еліти Інтернету та інших електронних носіїв інформації тощо. Сьогодні ці програми існують у 30 країнах світу.

На сьогодні в багатьох країнах світу, Європи роль і значення читання осмислене на державному рівні. Ще у 80-ті роки XX ст., зокрема в США висловлювались побоювання відносно того, що країна перетворюється в «націю глядачів», тому проблемам читання було приділено увагу «на самій верхівці» – так про це говорив Президент Р.Рейган у своєму зверненні до народу 1984 р. Зараз у західних країнах більшість заходів із підтримки читання проводяться в рамках програм із просування читання в нечитаючій верстві населення, з розвитку читацької культури, підвищення якості читання.

Значний інтерес викликають представлені на сторінках преси матеріали, презентації, веб-сайти англійських спеціалістів про Національну підтримку читання у Великобританії, а також загальний огляд пріоритетів уряду, основним аспектом якого є: *державні стимули*, що послужили основою для розробки програм читання, *дослідження* з проблем читання, яке вплинуло на політику уряду і *Національний рік читання*.

У Великобританії діє низка організацій, робота яких спрямована на просування читання: Національний трест грамотності, Агентство з читання, Книжковий трест, вироблена Національна стратегія читання, розроблений довгостроковий план і конкретні завдання з її реалізації, ухвалений документ розвитку бібліотек на 10 років «Стратегія розвитку на майбутнє». Зокрема, визначені 4 вікові групи, з кожною з яких бібліотеки повинні вести цілеспрямовану роботу: 1) діти до 5 років, 2) діти старше 5 років, 3) молодь, 4) дорослі.

Одним із положень розробленої національної стратегії грамотності було створення умов для можливості освіти протягом усього життя людини. Оскільки залучення до читання починається з раннього віку, в країні діє урядова програма «Bookstart» («Стартуємо з книгою»), згідно з якою кожному новонародженому дарується дитяча література і методичні рекомендації стосовно читання для батьків (Т.Ільїна, координатор інформаційних проєктів, Британська рада, Росія). Вона фінансується з бюджету Уряду і призначена для дітей 8 місяців, 15 місяців та трьох років. Діти разом із батьками отримують довільний безоплатний набір книг, а це значить, що вони можуть читати книги разом. Уряд має зобов'язання зробити кожен дім читаючим.

Державні бібліотеки координують програму і цей безоплатний подарунок книг є запрошенням усім членам суспільства прийти до бібліотек і читати. Батьки отримують книги

безоплатно разом із керівництвом з читання дитині. Мета програми полягає в тому, щоб допомогти батькам почати читати і обговорювати книги разом із малюками в найважливішому для навчання віці – від народження до 5 років, виховуючи таким чином у дитині любов до книг на все її наступне життя.

Проведення 1998 та 2008 рр. Національного року читання, що переросло в Національну кампанію, стало вагомим частинкою зусиль Уряду з підвищення грамотності в країні і формуванню у нації загальної грамотності. В рамках кампанії «Національний рік читання», метою якою стало підвищення стандартів грамотності і рівня читацької культури в країні, було профінансовано понад 80 проектів із загальним бюджетом у 800 тис. фунтів стерлінгів; вона включала понад 250 шкіл, сотні вчителів. Національна кампанія здійснювалась і через програми: «Читання – основа всього», «Впевнений старт», «Відкриваючи можливості для всіх», «Літнє читання», що проводиться тепер щорічно для дітей. Так, у 2007 р. у програмі «Літнє читання» брало участь 650 тис. дітей; вона охопила 97% британських бібліотек і її завданням було залучення дітей до читання під час літніх канікул. Була проведена значна робота з підготовки вчителів у сфері бібліотечної справи, а обмін досвідом і навичками між бібліотекарями і учителями став ефективним способом нарощування потенціалу шкіл і просування читання в класах.

Унаслідок об'єднання зусиль британському Уряду з освітніми структурами, книжковою спільнотою, ЗМІ та приватними компаніями, в країні вдалось розробити і здійснювати програму масштабної кампанії для популяризації і залучення до читання найширших верств населення.

Прикладом державної турботи про розвиток читання є діяльність Уряду Фінляндії. І хоча, згідно Міжнародному порівняльному дослідженню PISA – Program for International Student Assessment (2000, 2003, 2006 рр.), фінські підлітки є кращими читачами в Європі, загальнонаціональна робота із залучення до читання продовжується. Тут була ухвалена довгострокова і найбільш значима програма «Читаюча Фінляндія – 2001-2004». Її напрямками стали підвищення рівня літературних знань школярів, введення в школі «вчителя читання», підвищена увага до дітей віком 10-12 років, який, на думку спеціалістів, є критичним для залучення до читання, програми, що підтримують читання другої половини дня (дозвіллєві), постійні моніторинги з критеріїв якості читання.

У Швеції, «країні, що читає», за останні роки пріоритетність і державна підтримка читання подвоїлася, причому саме до дітей і юнацтва. Метою всіх програм («Використання інтернет-технологій у навчанні читання», «Сила читання», «З мовою на ти», «Почитай мені, татку», «Це – наші онуки» та ін.) є підвищення якості читання на основі єдності поколінь. У розвитку читання зацікавлена сама держава і зростання його ролі в житті кожної окремої людини тут напряму пов'язують із розвитком демократії і виділяють значні ресурси на підтримку читання. Існує державна федеральна дотація на придбання книг муніципальних і шкільних бібліотек, спеціальна дотація на стимулювання читання для бібліотек та інших організацій. Цікавим для нас є проект зі створення Інтернет-бібліотеки для дітей 6-17 років, що отримав державну підтримку з 2003 року.

У Німеччині підтримка читання здійснюється як державою, так і громадськими організаціями, приватними особами, існує низка організацій та фондів. «Одне з головних завдань Німецького фонду «Читання» – закріплення у свідомості громадській думці, що читання і письмо зберігаються і в інформаційному суспільстві в якості основних чинників культури» (голова організації К.Ринг).

Фонд читання у Майнці заснований ще в 1988 р., його проекти діють на території всієї Німеччини і знаходяться під патронатом Президента ФРН. Основний його напрям – підтримка дитячого читання. Залучивши до цієї роботи 6 тис. волонтерів, проведено акцію з телеканалом ZDF і Німецьким біржовим союзом «Наше найкраще. Велике читання», в якій взяв участь Г.Шредер та багато знаменитостей; з щотижневою газетою «Die Zeit» створено програму «Мы читаем вслух, везде и в любое время».

Головна турбота Франції в останнє десятиліття – збереження, розвиток, вивчення, просування літератури для дітей, про що визначено в національній програмі підтримки читання і розвитку бібліотечного обслуговування, яка діє з 90-х років. Ще в 1989 р. тут введено Національне свято читання, стали щорічно проводитись тисячі заходів із розвитку «міст, що читають». Спеціально створене управління у справах книги і читання визначає політику для вирішення проблеми з урахуванням всього «шляху книги».

З 2007 р. у Данії діє «Стратегічний план з майбутнього бібліотечного обслуговування дітей», в якому акцентується, що керівники бібліотек зосереджують свою увагу на дітях і визначають як пріоритети напрями нові професійні вміння персоналу, впровадження інновацій і адаптація бібліотечного обслуговування дітей до потреб місцевої спільноти.

У Норвегії діє державна програма «Культурний рюкзак».

У Російській Федерації прийнято Національну програму підтримки і розвитку читання на період до 2020 року, що передбачає створення в країні атмосфери, де людина, яка читає – це модно і престижно. Особливо вагома роль у просуванні читання Пушкінського фонду.

Масова пропаганда читання здійснюється в Нідерландах під егідою Нідерландського центру бібліотек і читання, Фонду масової пропаганди голландських книг та ін. Тут діють щорічні акції «Тиждень книги» та «Тиждень дитячої книги».

Хоча це виходить за рамки європейського досвіду, не можна не розкрити системну, комплексну і багатогранну діяльність із підтримки читання задля розвитку дитини в Японії. В останнє десятиліття в Японії ухвалено «Закон про підтримку читацької активності дітей» (2001 р.), «Закон про підтримку культури письма і читання» (2005 р.), Закон «Політика навчання протягом всього життя в новій ері» (2007 р.).

Поштовхом для їх прийняття стали незадовільні результати японських школярів у міжнародному дослідженні PISA у 2000 р. Одразу ж парламент оголосив 2000 р. Національним роком дитячого читання, було засновано Міжнародну бібліотеку дитячої літератури, 23 квітня було оголошено Днем дитячого читання в Японії, ухвалено «Основний план підтримки читацької активності дітей» 2007 р., затверджено новий п'ятирічний план з розвитку шкільних бібліотек; діє програма «Мережевий проект спільного використання бібліотечних ресурсів».

Як бачимо, залучення до читання стало усвідомлюватись у світі не лише як педагогічна, але й як соціальна загальнодержавна проблема, що отримала суспільне звучання. Вивчення світового досвіду дозволяє виділити певні пріоритетні напрями державної політики з впровадження програм дитячого читання, зокрема це: розвиток вільного (дозвіллевого) читання дітей в бібліотеках; читання дітей в школі та програми з розвитку літературної культури і грамотності дітей, розробка нових методів навчання; розвиток «сімейного читання і створення спеціальних програм для сім'ї»; просування книги і підвищення статусу читання і «людини, що читає» за допомогою ЗМІ, створення спеціальних програм для дітей на радіо і телебаченні. Організація таких програм зазвичай здійснюється і координується Міністерством і/або Центром дитячого читання і проводиться в рамках національних кампаній, регіональних проектів. Проблема просування читання, як і боротьба з «вторинною» неграмотністю, сьогодні актуальні в світі. У всіх країнах існує тенденція до об'єднання зусиль держави і різних громадських організацій, оскільки найбільш ефективна робота можлива лише в тісній взаємодії.

Список використаної літератури

1. *Бібліотеки за рубежом: 2004* / СПб.-М.: Рудомино, 2004. – 224 с.
2. *Кисловская Г.А.* Лицом к детской библиотеке: мировые тенденции в библиотечной работе с детьми / Г.Кисловская // Библ. дело. – 2010. – № 17. – С. 14-22.
3. *Німецький освітній сервер: Підтримка читання / Читацька компетенція:* <http://www.bildungserver.de>.
4. *Степанова А.С.* Государственная задача. Программы и проекты по продвижению книги

и чтения в зарубежных странах / Степанова А., Ялышева В. // Библиографическое дело. – 2006. – № 1. – С. 18-20.

5. **Читаючі нації створюють читаючі діти: заруб. досвід** / Держ. закл. «Нац. б-ка України для дітей»; авт.-уклад. Н. І. Безручко. – К., 2010. – 44 с.

Резюме

Аналізується зарубіжний досвід щодо розвитку інтересу до читання.

Ключові слова: читання, книга, європейські ініціативи, гуманітарна сфера.

Summary

Bezruchko O. Programs of support and development of reading of children: European experience

Foreign experience is analyzed in relation to development of interest in reading.

Key words: reading, book, European initiatives, humanitarian sphere.

Надійшла до редакції 14.09.2012 р.